- *jekk l-immissjoni fil-pussess ta' legat huwiex tip jew modalita` ta' qasma tal-eredita`*
- *klawżola komminatorja f'testment*

FIL-PRIM'AWLA TAL-QORTI ĊIVILI

IMĦALLEF

ONOR. GRAZIO MERCIECA LL.D.

ILLUM, 9 ta' Dicembru 2021

Rikors Nru. 1274/2018 GM

Odette Abela

vs

Josephine Cassar u b'sentenza *in parte* tal-20 ta' Mejju 2019 ġew imsejjħa fil-kawża Anna Ferrito, Anthony Mifsud, Carmen Dimech u George Abela.

Il-Qorti,

Rat ir-Rikors Ġuramentat ta' Odette Abela li permezz tiegħu wara li ppremettiet illi:

"Omm il-kontendenti, Riccarda magħrufa bħala Ludgarda Abela, mietet fl-għaxra (10) t'Ottubru tas-sena elf disa' mija sitta u disgħin (1996), u s-suċċessjoni tagħha kienet regolata b'testment pubbliku *unicha charta* riċevut min-Nutar Pubbliku George Bonello DuPuis fis-sittax (16) ta' Ġunju tas-sena elf disa' mija ħamsa u disgħin (1995), li permezz tiegħu, fost disposizzjonijiet oħrajn, ħalliet lill-attriċi b'titolu ta' legat:

a) in-nofs indiviż tad-dar f'Santa Venera (illum Birkirkara), Triq Fleur de Lys, bin-numru mitejn tlieta u disgħin (293), bl-għamara kollha *a limine intus* li tkun fiha;
b) sest indiviż tal-garaxx bin-numru ħdax (11), St. Paul's Garages, fi Triq Ġulju, Buġibba, San Pawl il-Baħar, u tal-fond "Northview", bla numru, f'Islet Promenade, Buġibba, San Pawl il-Baħar;
c) kwint indiviż mill-garaxx bin-numru ħdax (11), illum numru sebgħa u għoxrin (27), f'Old Railway Road, Santa Venera.

u liema legati ġew ordnati li jkunu pagabbli bħala eżenti minn kull taxxa ta' wirt, liema taxxa għandha titħallas mill-assi likwidi tat-testatriċi.

"L-eredi nominati minn omm il-kontendenti kienu uliedhom f'ishma ndaqs bejniethom, u ċjoe` l-attriċi, il-konvenuta, kif ukoll Doris Mifsud, Annie Ferrito, Carmen Dimech u George Abela.

"Missier il-kontendenti, Nazareno Abela, miet fis-sebgħa u għoxrin (27) t'April tas-sena elfejn u erbgħa (2004), u s-suċċessjoni tiegħu tinsab regolata b'testment sigriet datat sitta u għoxrin (26) ta' Novembru tas-sena elfejn u tnejn (2002), u li permezz tiegħu t-testatur ordna s-segwenti legati favur l-attriċi:

a) in-nofs indiviż tad-dar f'Santa Venera (illum Birkirkara), Triq Fleur de Lys, bin-numru mitejn tlieta u disgħin (293), bl-għamara kollha *a limine intus* li tkun fiha, b'eċċezzjoni ta' flus kontanti, oġġetti ta' deheb, fidda u ħaġar prezzjuz, kotba ta' Banek lokali u esteri, u titoli li jissarrfu fi flus;

b) terz indiviż tal-garaxx bin-numru ħdax (11), St. Paul's Garages, fi Triq Ġulju ċ-Ċenturjun, Buġibba, San Pawl il-Baħar, u tal-fond "Northview", bin-numru tnejn u sittin (62), f'Islet Promenade, Buġibba, San Pawl il-Baħar;

c) is-somma ta' ħmistax-il elf lira Maltin (Lm15,000) għal darba waħda biss;

d) tliet partijiet minn għaxra indiviżi mill-garaxx bin-numru ħdax (11), illum numru sebgħa u għoxrin (27), f'Old Railway Road, Santa Venera.

"L-eredi nominati minn missier il-kontendenti kienu wliedhom f'ishma ndaqs bejniethom, u ċjoe' l-attriċi, il-konvenuta, kif ukoll Doris Mifsud, Annie Ferrito, Carmen Dimech u George Abela.

"Salv għall-fond 62, Northview, Islet Promenade, Buġibba, San Pawl il-Baħar, l-attriċi ġiet debitament immessa fil-pussess tal-legati tal-immobbli fuq deskritti mill-eredi l-oħrajn kollha, ħlief mill-konvenuta, u dan bis-saħħa t'att pubbliku riċevut min-Nutar Pubbliku Joelle Cortis fis-sebgħa u għoxrin (27) ta' Lulju tas-sena elfejn u tmintax (2018).

"Il-konvenuta qed tirrifjuta li, in kwantu għas-sehem ta' sest indiviż li miss lill-konvenuta bħala eredi, timmetti lill-attriċi fil-pussess ta' dawn il-legati, minkejja li ġiet ripetutament interpellata sabiex tadempixxi l-obbligazzjoni tagħha bħala eredi".

.

Talbet lil din il-Qorti sabiex :

1) "Tiddeċiedi u tiddikjara li l-konvenuta hija obbligata li timmetti lill-attriċi fil-pussess tal-legati mħollija lill-attriċi mill-ereditajiet ta' Riccarda magħrufa bħala Ludgarda Abela u ta' Nazareno Abela, u ċjoe' kumplessivament in kwantu għas-sest indiviż spettanti lill-konvenuta bħala eredi fil-legati ta':

a) "l-intier tad-dar f'Santa Venera (illum Birkirkara), Triq Fleur de Lys, bin-numru mitejn tlieta u disgħin (293), bl-għamara kollha *a limine intus* li

tkun fiha, b'eċċezzjoni ta' flus kontanti, oġġetti ta' deheb, fidda u ħaġar prezzjuz, kotba ta' Banek lokali u esteri, u titoli li jissarrfu fi flus.

b) "nofs indiviż tal-garaxx bin-numru ħdax (11), St. Paul's Garages, fi Triq Ġulju ċ-Ċenturjun, Buġibba, San Pawl il-Baħar, u tal-fond "Northview", bin-numru tnejn u sittin (62), f'Islet Promenade, Buġibba, San Pawl il-Baħar.

c) "nofs indiviż mill-garaxx bin-numru ħdax (11), illum numru sebgħa u għoxrin (27), f'Old Railway Road, Santa Venera.

2) "Tordna u tikkundanna lill-konvenuta timmetti lill-attriċi fil-pussess tal-legati mħollija lilha kif dikjarat permezz tat-talba preċedenti;

3) "Tordna li tali mmissjoni fil-pussess għandha ssir permezz ta' att pubbliku, u konsegwentement tiffissa jum, ħin u lok għall-pubblikazzjoni ta' dak l-att, taħtar Nutar Pubbliku sabiex jippubblika l-istess att kif ukoll taħtar kuraturi deputati sabiex jirrappreżentaw lil kull eventwali kontumaċi fuq dak l-att".

Rat ir-Risposta Maħlufa ta' Josephine Cassar li permezz tagħha eċċepiet illi :

1. "L-azzjoni tal-attiċi hija nulla u improponibbli stante li in effetti dak li qed titlob l-attriċi hija d-diviżjoni parzjali tal-eredita' tal-ġenituri tal-partiiiet u l-konvenuta qatt ma tat il-kunsens tagħha għad-diviżioni parzjali tal-istess eredita`;

2. "Għal dak li jirrigwarda d-dispożizzjonijiet testamentari u l-eredita' ta' missier il-kontendenti, l-attriċi ma setgħet qatt tipproponi 1-azzjoni minnha proposta in kwantu hija ddekadiet minn dak li tħalla lilha permezz tat-testmenti li jirregolaw l-eredita' ta' missierha in kwantu aġixxiet bi vjolazzjoni tal-klawsola komminatorja kontenuta fl-istess testmenti u għalhekk kull ma huwa spettanti lilha mill-istess credita` huwa d-dritt tal-leġittima spettanti lilha skont il-liġi;

3. “In vista tat-talbiet tal-attriċi u partikolarment l-fatt li l-obbligi lejn il-legatarji minn l-eredi huma ta' natura indiviża, l-ġudizzju ma huwiex wieħed integru u għalhekk għall-aħjar amministrazzjoni tal-ġustizzja u l-ekonomija tal-ġudizzju hemm il-ħtieġa li jiġu kjamati in kawża l-eredi l-oħra kollha tal-ġenituri tal-partiiiet;

4. “L-hekk imsejħa l-eredi l-oħra fil-premessi tar-rikors promotur ma setgħu qatt validament jimmettu fil-pussess lill-attriċi tal-prelegati allegatament spettanti lilha in kwantu huma stess kienu milquta mill-klawsola komminatorja kontenuta fit-testmetni ta’ missier il-partijiet u għalhekk huma wkoll kienu ddekadew minn kull benefiċċju li kien imħolli lilhom bis-saħħa tal-istess testmenti u dak spettanti lilhom illum huwa biss il-leġittima spettanti lilhom fil-liġi.

5. “Irid l-ewwel jiġi stabbilit definittivament minn huma l-eredi tal-ġenituri tal-partijiet u minn huma l-legatarji skont il-liġi u tat-talbiet attriċi jiġu konsegwentement trattati fid-dawl ta’ tali konstatazzjonijiet.

Rat is-sentenza tagħha mogħtija fl-20 ta’ Mejju 2019 li permezz tagħha in vista tat-tielet eċċezzjoni dwar in-nuqqas t’integrita` tal-ġudizzju sejħet fil-kawża lill-aħwa kollha tal-partijiet kontendenti.

Rat li tnejn mill-kjamati fil-kawża – George Abela u Anthony Mifsud - ġew iddikjarati kontumaċi fl-udjenza tal-15 ta’ Lulju 2019. Waqt l-udjenza tad-9 t’Ottubru 2019 il-kjamati fil-kawża kollha ddikjaraw li kienu qegħdin jaderixxu mat-talba attriċi.

Rat l-atti tal-kawża kif ukoll dawk li b’digriet tas-6 ta’ Novembru 2019 ġew allegati mal-atti ta’ din il-kawża u ċjoe` Ċitaz. Nru. 723/2005 fl-ismijiet *Annie Ferritto et. v. Josephine Cassar et.* deċiża mill-Qorti tal-Appell fis-26 ta’ Marzu 2010 kif ukoll Rikors Nru. 3/2009 fl-ismijiet *Josephine Cassar v. George Abela et.* fit-Tribunal Għal Qsim tal-Wirt li mar deżert fit-23 ta’ Settembru 2015.

Semgħet it-trattazzjoni bil-fomm tal-abbli avukati difensuri tal-partijiet.

Rat in-nota ta' riferenza għal sentenzi ppreżentata mill-konvenuta.

Rat li l-kawża ġiet differita għas-sentenza dwar l-ewwel, it-tieni u r-raba' eċċezzjonijiet, kif ukoll il-kap tal-ispejjeż relattiv, anke kif ikkonfermat minn nota konġunta tal-avukati tal-partijiet ippreżentata fil-5 t'Awwissu 2021.

Ikkunsidrat:

Il-partijiet huma wlied Nazzareno u Riccarda konjugi Abela. Nazzareno (miet fis-27 t'April 2004) u Riccarda (mietet fl-10 t'Ottubru 1996) għamlu testment *unica charta*, bil-*facolta` di variare*. Nazzareno, wara l-mewt ta' martu, irregola s-suċċessjoni tiegħu permezz ta' testment sigriet tal-25.11.2002 li fih din il-klawżola komminatorja li taqra hekk:

> **"Irrid u nordna illi minn mill-eredi jew legatarji jew prelegatarji nominati b'dan it-testment sigriet tiegħi jipprova bi kwalunkwe mod jinfiċja jew jimpunja dana it-testment in toto jew in parte jitlef kull benefiċċju lilu mħolli minn b'dana it-testment sigriet tal-lum u ma jkollu ebda dritt ieħor għajr id-dritt tal-leġittima lilu jew lilha spettanti skont il-liġi".**

Fil-25 ta' Frar 2005, Josephine Cassar - il-konvenuta f'din il-kawża – fetħet kawża quddiem din il-Qorti kontra ħutha l-oħrajn biex issir il-qasma tal-wirt tal-ġenituri. Fis-26 ta' Mejju 2009 il-kawża ġiet trasferita lit-Tribunal tal-Arbitraġġ dwar il-Qsim tal-Wirt.

Fit-8 t'Awwissu 2005, l-aħwa kollha, għajr il-konvenuta Josephine Cassar, fetħulha kawża biex jimpunjaw it-testmenti sigrieti ta' missierhom għar-raġuni li ma sarux bl-għajnuna ta' Mħallef jew Maġistrat minkejja li kien illitterat. Il-Qorti tal-Appell ċaħditilhom definittivament it-talba fis-26 ta' Marzu 2010. Sadanittant, huma immittew lill-attriċi fil-pussess tal-immobbli b'att notarili tas-27 ta' Lulju 2018 għar-rigward ta' sehemhom.

Fil-25 ta' Settembru 2009, fuq talba ta' Josephine Cassar, it-Tribunal qagħad jistenna l-eżitu tal-kawża msemmija quddiem il-Qorti tal-Appell. Il-partijiet ippruvaw jitransiġu iżda billi ħadu fit-tul il-kawża tħalliet *sine die* fit-23 t'Ottubru 2012. Fit-23 ta' Settembru 2015 ġiet iddikjarata deżerta.

Fl-20 ta' Diċembru 2018 Odette Abela ppreżentat il-kawża tal-lum kontra Josephine Cassar biex tiġi mmessa fil-pussess tal-prelegat tagħha fir-rigward tas-sehem ereditarju tal-istess Josephine.

L-ewwel eċċezzjoni:

Il-konvenuta, permezz tal-ewwel eċċezzjoni tagħha, tilqa' għat-talba tal-attriċi billi ssostni li din tammonta għal diviżjoni parzjali tal-eredita` *de quo*.

Dak li qiegħdha titlob l-attriċi huwa l-immissjoni fil-pussess ta' dar u ta' garaxx, liema immissjoni diġa` ngħatat mill-werrieta l-oħrajn għar-rigward ta' sehemhom. Il-kweżit huwa jekk l-immissjoni fil-pussess ta' legat huwiex tip jew modalita` ta' qasma tal-eredita`. M'hemmx dubju li meħud mill-*punto di vista* tal-lingwaġġ popolari, l-immissjoni fil-pussess ta' legat jifforma parti mill-likwidazzjoni tal-assi ereditarju. Din hija wkoll il-fehma tal-konvenuta. Il-Qorti tifhem bis-sħiħ il-frustrazzjoni tal-konvenuta li, filwaqt li oħtha l-attriċi qiegħdha titlob il-beni

mħollija lilha b'legat, mhix qiegħdha titlob ukoll il-qsim tal-beni l-oħrajn tal-wirt. Iktar u iktar meta għaddhiet minn saga sħiħa ta' kawżi u ħutha saħansitra attakkaw it-testment ta' missierha.

Il-Qorti iżda trid taċċerta x'tifhem sewwa sew il-liġi bil-kelma *"diviżjoni"* bħala l-punt tat-tluq biex twieġeb għall-kweżit imqanqal mill-konvenuta.

Suġġett tad-diviżjoni huwa dak li mhux diviż; fi kliem ieħor dak li huwa indiviż.

Fi kliem il-liġi, **"Kull legat pur u sempliċi jagħti lil-legatarju, <u>minn dakinhar tal-mewt tat-testatur</u>[1], jedd… li jirċievi l-ħaġa mgħoddija lilu bil-legat".**[2] Huwa ġeneralment aċċettat mid-dottrina u mill-ġurisprudenza li l-proprjeta` ta' legat[3] tgħaddi mingħand it-testatur għal għand il-legatarju fil-mument tal-mewt tat-testatur.[4] Dan ukoll qabel ma jiġi mmess fil-pussess mill-werrieta.[5] Għalhekk il-legatarju qatt ma jifforma parti mill-komunjoni ereditarja, imma huwa sempliċiment kreditur tagħha:

> "*La coeredita` non tollera la presenza di legatari: fra questi ultimi e gli eredi non e` configurabile alcuna comunione ereditaria.*
>
> *"In presenza di un legato di specie, il diritto di proprieta` sul bene si trasmette dal testatore al legatario al momento della morte del primo (art. 649 cod. civ.), con esclusione di una contitolarita` fra l'erede ed il legatario*"[6].

---

[1] Enfasi miżjuda mill-Qorti.
[2] Artiklu 721(1) tal-Kodiċi Ċivili.
[3] Basta jkun t'oġġett partikolari li jinstab fil-patrimonju tat-testatur, u ma jkunx soġġett għal xi kondizzjoni sospensiva.
[4] Maurice Pace Decesare v Joseph Meli 05.10.1998 Qorti tal-Appell.
[5] Maurice Busuttil v Joseph Meli LXXXII.ii.674; Mario Testa v Rose Marie Testa 18.07.2014 Qorti tal-Appell.
[6] *Trattato di Diritto delle Successioni e Donazioni* – diretto da Giovanni Bonilini Vol IV, Comunione e Divisione Ereditaria (ippubblikat fis-sena 2009) paġna 24.

L-istess kunsiderazzjonijiet jgħoddu għall-prelegarju:

> "*Per la stessa ragione, non si realizza alcuna contitolarita` fra i coeredi e il prelegatario*"[7].
>
> *"In ordine all'efficacia del prelegato, la dottrina migliore mette in luce come, nel caso in cui l'oggetto del prelegato sia la proprieta` di una cosa determinata, o altro diritto, appartiene al testatore al momento della sua morte, l'incidenza della disposizione testamentaria anche sulla quota ereditaria del prelegatario, non impedisca l'efficacia diretta, in cui essa sia suscettibile, con riferimento all'intero ammontare della stessa (Brunelli[8], 346; Cicu, Testamento 2ª ed., Milano 1969, 240; Masi[9], 104; Trabucchi[10], 612). Ne discende che, all'apertura della successione, il prelegatario acquistera`, direttamente ed a titolo di legato, la proprieta` della cosa di cui si tratti, o, in generale, il diritto oggetto della disposizione (Gangi, 53[11]; Masi, 104ss.), ed ai coeredi, egli non dovra` richiedere che il possesso per la parte loro spettante (Gangi, 53; Masi, 106*)".[12]

Għalhekk, ġjaladarba l-proprjeta` tal-legat tgħaddi mill-ewwel għand il-legatarju mal-mewt tat-testatur, din qatt ma tifforma parti mill-eredita` indiviża li tgħaddi għand il-werrieta. Għalhekk, l-att ta' immissjoni fil-pussess ma jikkostitwixxix qasma, la totali u lanqas parzjali. U ma jikkonċernax lill-werrieta. Tant hu hekk, li l-legatarju jista' jitlob l-immissjoni fil-pussess anke jekk l-eredita` tkun ġjaċenti, u ċjoe` qabel ma tkun maqsuma. L-istess kunsiderazzjonijiet li jgħoddu għal-legat jgħoddu wkoll għall-prelegat, minkejja li t-titolari tal-prelegat ikun tabilfors ko-werriet. Tant li anke skont il-ġurista awtorevoli **Bianca**:

---

[7] *ibid*.
[8] Ir-riferenza hi għal Brunelli, *Dei Legati*, fi Brunelli, Zappulli, *Il Libro delle successioni e donazioni*, Milano, 1940.
[9] Ir-riferenza hi għal Masi, *Dei Legati*, fil- *Comm. Scialoja, Branca*, sub. Artt. 649-673, Bologna-Roma, 1979.
[10] Ir-riferenza hi għal Trabucchi, *Legato* (dir. civ.), in NN.D.I., IX, Torino, 1963, 611.
[11] Ir-riferenza hi għal Gangi, *La Successione testamentaria nel vigente diritto italiano*, II, 2a ed., Milano 1964.
[12] *Codice Commentato delle Successioni e Donazioni*, a cura di Giovanni Bonilini e Massimo Confortini 2a edizione, (puublikat sena 2011) paġna 828

> *"Il prelegatario puo` pretendere che il suo diritto di credito sia sodisfatto con i beni dell'eredita`* ***anteriormente alla divisione***[13] *"*.[14]

Għal dawn ir-raġunijiet, l-ewwel eċċezzjoni ma tistax tirċievi favur.

It-tieni u r-raba' eċċezzjonijiet:

It-tieni u r-raba' eċċezzjonijiet huma bbażati fuq il-premessa li l-attriċi ddekadiet mid-drittijiet testamentarji tagħha minħabba li attakkat it-testment ta' missierha.

L'hekk imsejħa klawżola komminatorja hija disposizzjoni importanti fost id-disposizzjonijiet testamentarji *poenae nomine*. Hija kundizzjoni li ma jiġix attakkat it-testment jew disposizzjonijiet partikolari tiegħu, li permezz tagħha t-testatur jipprova jassikura ir-rispett tar-rieda tiegħu u biex jevita t-tfaqqis ta' kawżi fost il-werrieta. Dan jagħmlu billi jhedded it-telf tal-vantaġġ patrimonjali jew jimponi xi sanzjoni oħra. Għalhekk dawn is-sanzjonijiet għandhom effett doppju. B'mod preventiv joħolqu pressjoni psikoloġika fuq il-benefiċċjarju biex iwettaq dak li jkun talab id-*de cuius*, u, fl-istess waqt, jekk il-benefiċjarju xorta ma jwettaqx ir-rieda tal-mejjet, għandhom funzjoni ripressiva u sanzjonarja.

Id-disposizzjonijiet testamentarji taħt kundizzjoni huma rregolati mill-Kodiċi Ċivili. Skont **Art. 710, "Kull disposizzjoni, b'titolu universali jew partikolari, tista' ssir mingħajr ebda kondizzjoni jew taħt kondizzjoni**". Skont **Art. 711**(1), "**Il-kondizzjoni impossibbli, jew kuntrarja għal-liġi, jew għall-għemil xieraq**

---

[13] L-enfasi hija tal-Qorti.

[14] C Massimo Bianca, *Diritto Civile* Vol 2.2, *La Succesione*, p. 319 (5th Ed, 2015)

tagħmel ma tiswiex id-disposizzjoni li fiha tkun magħmula”. Imbagħad **Art. 712** jpoġġi s-sanzjoni tan-nullita` fuq il-kundizzjoni li l-benefiċjat m’għandux jiżżewweġ jew jerġa’ jiżżewweg (salv xi eċċezzjonijiet) filwaqt li **Art.713** jimponi l-istess sanzjoni fuq kondizzjoni li tipprojbixxi lill-werriet milli jinqeda bil-benefiċċju tal-inventarju. Fil-fehma ta’ din il-Qorti, fejn il-kondizzjoni ma titqiesx invalida mil-liġi, ir-rieda tat-testatur għandha tiġi rrispettata u mhux tinġieb fix-xejn permezz ta’ argumenti aktarx ta’ laqta skolastika – inkluża r-rieda tat-testatur li min jattakka t-testment iġorr il-konsegwenzi.

Il-ġurisprudenza tagħna kellha okkażjonijiet – anke jekk mhux ħafna – li fihom tqis il-validita` u l-effetti ta’ dak li fil-foro tagħna tissejjaħ il-*klawżola komminatorja*; kif ukoll jekk min jattakka r-rieda tat-testatur li jkun għamel klawżola bħal din, iġarrabx l-effetti tagħha. Il-Qorti sejra tiċċita s-sentenzi b’mod kronoloġiku.

(i) Is-sentenza l-iktar antika hija ***Pace v Rossi***[15] mogħtija minn din il-Qorti, sintendi diversament ippreseduta. Il-Kaptan Antonio Rossi innomina lill-atturi werrieta ta’ terz ta’ ġidu b’testment tas-27 ta’ Ġunju 1858. Fit-8 t’April 1864 fetħu kawża bħala l-eqreb konsangwini tal-Kaptan biex jattakkaw trasferimenti li l-Kaptan kien għamel permezz ta’ donazzjonijiet kif ukoll permezz tat-testment tiegħu. Huma allegaw li t-trasferimenti ma kinux jiswew għaliex l-istess beni kienu ġew imħollija lilu mis-Sarċerdot Giuseppe Rossi taħt il-liġi tal-fedekommess. B’sentenza tal-1865, ikkonfermata mill-Qorti tal-Appell fit-22 ta’ Jannar

[15] Maria Vincenza Pace v Caterina Rossi 14.11.1872 Prim’Awla (Imħ. Paolo Vella) Kollez. VI.317.

1866, il-Qorti ċaħditilhom it-talba. Fetħu kawża kontra l-armla tal-Kaptan biex jiġu ddikjarati werrieta ta' terz tal-ġid tal-Kaptan, li ppreżentat kontro-talba biex jiġi ddikjarat li kienu ddekadew mill-porzjoni ereditarja tagħhom għaliex kienu attakkaw it-testment tal-Kaptan. Il-Qorti ċaħdet il-kontrotalba bl-ispejjeż. Is-sentenza ġiet appellata iżda ġiet deżerta fl-appell.

Il-Qorti kkunsidrat li l-kawża li kienu fetħu (u tilfu) l-atturi kienet ibbażata fuq (allegat) ksur ta' disposizzjoni preċedenti bi preġudizzju għall-atturi bħala vokati tat-testment ta' qabel tas-saċerdot Giuseppe Rossi. Klawżoli komminatorji, skont id-dottrina, u speċjalment **Voet**[16], iridu jiġu ristretti, anzi, ċirkoskritti biss għall-każijiet "***evidentemente temerarie ed ingiuste***" (fi kliem il-Qorti). Voet għallem li "*non videntur venire contra voluntatem defuncti qui vel de voluntate ipsi dubitant, vel de validitate ejus*" – ma jitqiesx li wieħed ikun qiegħed imur kontra r-rieda tal-mejjet jekk jiddubita x'kienet ir-rieda tiegħu, jew il-validita` tagħha – kif ukoll li *'comminatio poenae facere non potest ut ea quoe contra jus in testamento cauta sunt, subsistant.* Fl-aħħarnett il-Qorti qalet li jekk disposizzjoni tiġi attakkata bħala nulla għaliex illeċita, il-klawżola komminatorja tkun ukoll nulla.

(ii) Fis-sentenza ***Caterina vedova Camilleri***[17] Michele Camilleri, b'testment *unica charta* mat-tieni mara tiegħu Caterina, ħalla għalqa *Tal-Casar* fiż-Żurrieq lit-tfal tal-ewwel żwieġ b'mod li biha kellhom ikunu "*taciti,*

[16] Johannis Voet, li kiteb *Commentarius ad Pandectus* fis-sena 1778; s'intendi qabel ma ġie ppublikat il-Kodiċi Ċivili Franċiż ta' Napuljun Bonaparte.
[17] Caterina vedova di Michele Camilleri v Anna moglie di Francesco Vassalli 08.06.1890 Prim'Awla Kollez. XII.471.

contenti e sodisfatti, senza poterne null'altro pretendere dall'asse del suddetto testatore". It-tfal tal-ewwel żwieġ fetħu kawża għall-firmazzjoni u likwidazzjoni tal-assi soċjali; f'dak il-waqt ma kinux jafu li kien sar it-testment. L-armla (it-tieni mara tal-mejjet) qalet li kienu ddekadew mill-benefiċċju fit-testment. Il-Qorti qalet li l-kawża ma kinitx tattakka d-disposizzjoni paterna; u, anke li kieku kellha titqies li tattakkaha, dan ma kienx iżommhom milli jżommu t-terren lilhom imħolli billi kwalunkwe kundizzjoni mposta mill-missier kienet ineffikaċi. Il-Qorti kkwotat lil Bruuneman[18]: "*quando non valet dispositio, non subsistit etiam conditio poenalis; ne per indirectum concedatur quod directe est prohibitum."* Għalhekk ċaħdet it-talba.

(iii) Fis-sentenza ***Attard v Stivala***[19] t-testatriċi mponiet obbligu lil bintha biex tħallas dejn. Bintha għamlet kawża li permezz tagħha ppruvat li fil-fatt id-dejn ma kienx jeżisti u għalhekk ikkontestat it-testment. Il-Qorti ċċitat lil ***Pace v Rossi*** kif ukoll lil **Borsari** li qal li kulħadd għandu jedd jiddefendi d-drittijiet tiegħu "*ed una tale facolta`, esercitata in buona fede, non potrebbe mai divenire il soggetto di biasimo o di una pena qualsiasi"*[20]. Il-Qorti qalet li l-klawżola komminatorja kienet bla siwi kemm għaliex kienet qiegħdha timponi piża fuq il-leġittima – ħaġa li tikser liġi ta' ordni pubbliku – kif ukoll għaliex il-kundizzjoni tippresupponi fatt li ma jeżistix.

---

[18] Leg. 27 Dig. ad leg. falcid.
[19] Carmela Attard v Angela Stivala 18.06.1938 Prim'Awla (Imħ. F. Wirth) Kollez. XXX.ii.150.
[20] Borsari, para 1821.

(iv) Is-sentenza ***Zammit v Zammit***[21] hija l-unika sentenza f'din il-materja li ġiet mogħtija mill-Onorabbli Qorti tal-Appell. Eredi testamentarju talab dikjarazzjoni li legat impost fuqu li jħallas – ħanut fi Triq il-Fontana Għawdex - ma kienx kollu tat-testatur; li ma qalx li kien jaf b'dan il-fatt. Il-Prim'Awla ddeċidiet li għalkemm huwa elementari li min jaċċetta eredita` testata huwa obbligat jirrispetta d-disposizzjonijiet kollha kontenuti fit-testment; tali rispett ma jiġix nieqes meta wieħed (kemm jekk legatarju kif ukoll eredi) jesiġi li tiġi nterpretata l-intenzjoni leġittima tat-testatur. Il-Qorti ċċitat lil ***Pace v Rossi*** u lil ***Attard v Stivala*** inkluż iċ-ċitazzjoni li din l-aħħar sentenza għamlet mill-**Borsari**.

Il-Qorti iċċitat ukoll lill-**Fadda:**

"Il divieto fatto nel testamento al legatario di recar molestia all'erede sotto pena di decadenza, non implica il divieto di proporre contro l'erede domande che siano per loro natura ragionevoli, e che, avendo fondamento nella legge, costituiscono l'esercizio di un legittimo diritto"[22].

"Illi fl-aħħarnett, kif jista' jiġi deżunt mill-motivazzjoni ta' ***Delicata v Doublesin***[23] l-impunjazzjoni hemm lokha minħabba nfermita mentali, jew kapitazzjoni, jew xi inkapacita` legali oħra tat-testatur, oltre, naturalment, il-vizzji tal-forma jew il-limiti mposti mil-liġi għall-atitudni tad-disponent;

"Illi kwindi għandu jingħad li l-attriċi mhix qiegħdha timpunja t-testment, iżda biss qiegħdha titlob interpretazzjoni ġudizzjarja tiegħu – żewġ ordnijiet ta' ideat għal kollox distinti, tant mill-punt legali kemm loġiku."

[21] Paolo Zammit v Rosa Zammit 28.06.1957 Qorti tal-Appell (S.T.O. Luigi Camilleri, A.J. Montanaro Gauci, W Harding).
[22] Fadda, Giurisprudenza sul Codice Civile Vol VI comm. Art. 849, para 195.
[23] 25.06.1951 Kollez XXXV.i.129.

Il-Qorti tal-Appell ikkonfermat is-sentenza tal-ewwel Qorti. Hija ċċitat lil **Baudry-Lacantinerie, Laurent**, u **Ricci.** Fost l-oħrajn, **Laurent** jiċċita sentenza tal-Qorti ta' Gand li, abbażi tad-dritt Franċiż antik, ġie addottat il-prinċipju li ma hemmx dekadenza jekk l-eredi li kkontesta d-disposizzjoni kien in bwona fede.[24] **Laurent** jirreferi għal sentenza ta' Qorti Franċiża li qalet li m'hemmx dekadenza "quando la contestazione ha un motivo legittimo".[25] **Ricci** jidher li hu favur din id-distinzjoni, u, konformement għad-dottrina Taljana ta' żmienu, jillimita d-dekadenza għall-każ li fih l-impunjazzjoni tkun temerarja u vessatorja.[26] Ricci jgħid ukoll li m'hemmx dekadenza jekk it-testatur ma jkunx żamm fil-limiti tal-liġi.[27]

L-Onorabbli Qorti tal-Appell qalet ukoll li:

"*Del resto*, il-klawsola komminatorja ma tistax tiġi estiża b'dan il-mod li jippretendi l-appellant. Jgħid a propożitu l-**Pacifici Mazzoni**, ibid. Vol. VII, p.337:- "*La condizione imposta all'erede di non molestare il legatario non puo' dirsi mancata per qualsiasi domanda che quegli promuova contra il legatario medesimo. Imperciocche' come ebbe a dichiarare la Corte Suprema di Torino, e' conforme a ragione, ai principi generali di diritto, ed alla costante giurisprudenza, che in siffatte contingenze vuolsi distinguere tra domanda e domanda; e quindi non ritenere vietate quelle istanze promosse contro il legatario o suoi aventi causa che siano per loro natura ragionevoli, o che altrimenti, avendo fondamento nella legge stessa, vengano a costituire l'esercizio di un legittimo diritto*". U dan l-awtur jiċċita fin-nota diversi deċiżjonijiet tal-Qrati;

[24] Laurent para 489.
[25] Laurent para 493.
[26] Corso Vol III p 778 nota 1.
[27] *Ibid.* para 345.

> "Deċiżjoni tal-Qorti ta' Trani, mhux inkluz f'dawk li jsemmi n-nota l-Pacifici Mazzoni, tgħid hekk:- "*Il divieto posto dal testatore di non insorgere contro le sue disposizioni testamentarie a pena di decadenza dalla disponibile o dai legati, non deve essere inteso in un senso assoluto e rigoroso, ma in un senso relativo; ossia di non insorgere se le disposizioni testamentarie fossero giuste e legali; perche' se ingiuste, erronee, illegali, l'insorgimento contro le disposizioni testamentarie sarebbe l'eco della legge, e non opposizione alla volonta' paterna" (Coen, voce Successione, para. 1447)*".[28]

Il-Qorti tal-Appell kompliet tgħid li l-ħtieġa li t-testatur jiddikjara li jaf li l-ħaġa li jħalli b'legat ma tkunx tiegħu hija disposizzjoni biex jiġu evitati litiġji u għalhekk hija waħda ta' ordni pubbliku; l-istess bħall-forom imposti fil-proċedura ċivili.

Il-Qorti mbagħad iċċitat is-sentenza **Camilleri v Camilleri** fejn qalet li m'hemmx dekadenza meta jkun hemm motiv leġittimu.

(v) Fil-kawża **Farrugia v Farrugia** din il-Qorti diversament ippreseduta ma kinitx konvinta li kien hemm provi biżżejjed li l-konvenut qala' l-inkwiet bejn l-aħwa b'mod li kellu jiddekadi mill-benefiċċju tat-testment. Irriżultalha biss li ħa Lm700 fi flus kontanti li ordnat li jirritorna. Għalhekk ċaħdet it-talba għall-applikazzjoni tal-klawżola komminatorja. Il-Qorti iżda ċċitat lil **Zammit v Zammit** fil-parti fejn din stabbilhiet li l-klawżola komminatorja hi valida salv li ma tkunx kuntrarja għal-liġi, għall-kostumi tajba jew għall-ordni pubbliku. Iċċitat lil **Pace v Rossi** li llimitat l-effetti tal-

[28] Paolo Zammit v Rosa Zammit 28.06.1957 Qorti tal-Appell (S.T.O. Luigi Camilleri, A.J. Montanaro Gauci, W Harding).

istess klawżola għal każijiet manifestament temerarji u inġusti. Imbagħad iċċitat lil **Pacifici Mazzoni** li kiteb li d-divjet impost mit-testatur ma jgħoddx jekk id-disposizzjonijiet testamentarji jkunu *"ingiuste, erronee"*inkella*, "illegali".*

(vi) Il-kawża **Debattista v Debattista**[29] kienet dwar allegata dekadenza minħabba li waħda mill-werrieta kienet ivvizzjata bid-droga u ipotekat sehemha indiviż mill-wirt. Din il-Qorti, diversament ippreseduta, iċċitat lil **Zammit v Zammit.** In-nullita` ma kinitx minħabba ksur ta ordni pubbliku, anke għaliex l-effett kien li l-eredi ssir leġittimarja. Ċaħdet it-talba għal dekadenza. Il-Qorti tal-Appell ikkonfermat is-sentenza. Qalet li l-vizzju tad-droga ma kienx relatat mat-testment; l-ipoteka kien fuq sehem il-werrieta u ma kinitx qiegħdha tagħmel xi pretensjoni fuq sehem il-werrieta l-oħrajn.

(vii) Il-kawża **Muscat v Muscat**[30] kienet dwar allegata dekadenza minħabba li kien hemm xi ostakli minn xi werrieta. Iżda din l-oppożizzjoni bħala fatt ma rriżultatx. Il-Qorti ċċitat lil **Debattista v Debattista.**

Fi tnejn mis-sentenzi suċċitati (*Camilleri v Vassalli* fejn intalbet il-firmazzjoni tal-assi biex jiġi ddeterminat jekk il-leġittima kinitx baqgħet mittiefsa u *Zammit v Zammit* fejn it-testatur ħalla b'legat ħaġa li ma kinitx kollha tiegħu bla ma stqarr

[29] Angela Debattista v Joanna Debattista 27.03.2014 Cit 908/10 JZM Prim'Awla; 06.10.2020 Qorti tal-Appell (STO Mark Chetcuti, G Caruana Demajo, A Ellul).
[30] Carmelo Muscat v John Muscat 10.10.2014 Qorti tal-Maġistrati (Għawdex) (Superjuri) Onor. Maġ. Josette Demicoli.

dan), il-Qorti sabet li l-kawżi li saru ma kinux verament jattakkaw it-testment. L-istess jista' jingħad b'mod impliċitu fil-każ ta' *Attard v Stivala* fejn dejn allegat mit-testatriċi ma kienx tabilħaqq jeżisti. Fil-każ ta' *Pace v Rossi* kien hemm allegat ksur tal-liġi fit-testment li iżda ma rriżultatx. Il-prinċipji legali li dawn is-sentenzi jagħmlu riferenza għalihom, partikolarment b'riferenza għad-dottrina, iridu jinqraw fid-dawl ta' dawn il-fattispeċje partikolari; ċerti kummenti saru *obiter*. Barra minn hekk, din il-Qorti qajla għandha għalfejn tfakkar li f'Malta m'għandniex id-dottrina tal-preċedent, anke jekk il-ġurisprudenza għandha ċerta awtorita` li m'għandhiex tiġi mwarrba kif ġieb u laħaq. Dejjem suġġett għal din l-ammonizzjoni, jista' jingħad li mill-ġurisprudenza suċċitata jistgħu jinstiltu dawn il-prinċipji:

(i) Il-klawżola komminatorja hija, bħala tali, valida, iżda trid tiġi nterpretata restrittivament. Ma tapplikax għal attakki li jsiru fuq it-testment minħabba nfermita` mentali, jew kaptazzjoni, jew xi inkapacita` legali oħra tat-testatur. Lanqas tapplika għal vizzji tal-forma.

(ii) Klawżola komminatorja li timpedixxi li t-testment jiġi attakkat hija valida biss sakemm ma timponix kundizzjonijiet li jmorru kontra l-bon kostum jew il-liġi – bħal meta timponi tnaqqir tal-leġittima, jew legat ta' ħaġa li ma tkunx tat-testatur bla ma jiddikjara dan il-fatt, jew it-testatur jordna l-ħlas ta' dejn li fil-fatt ma jkunx jeżisti.

(iii) Anke jekk ma tmurx kontra l-bon kostum jew kontra l-liġi, attakk fuq it-testment ma jġibx id-dekadenza sakemm ma jkunx wieħed

manifestament inġust u temerarju (skont uħud mis-sentenzi; l-iktar dawk antiki) jew (għallinqas) jekk ikunu magħmulin in bwona fede – bħal meta ssir kawża biex jiġu ffirmati l-assi sabiex jiġi ddeterminat ġietx miksura l-porzjoni minima riżervata għat-tfal tal-ewwel żwieġ; jew jekk il-ħaġa mħollija b'legat kinitx tabilħaqq tat-testatur. S'intendi dawn il-każijiet iseħħu l-iktar meta l-benefiċjarji jiftħu kawża u jitilfuha. Dan għaliex huwa prinċipju li kull min ġenwinament u raġonevolment jemmen li għandu dritt, għandu jkollu l-jedd li jiddefendih fil-Qorti, u m'għandux jiġi kkastigat jekk ma jingħatax raġun mill-Qorti.

Interessanti ferm huma l-iżviluppi iktar riċenti fil-ġurisprudenza u dottrina Taljani. Din il-Qorti tħoss li għandha tagħmel aċċenn għalihom, mhux għax japplikaw kollha għal-liġi tagħna, inkella għax din il-Qorti għandha ssegwihom, imma bħala eżerċizzju ta' dritt komparattiv li jservi biex joħorġu iktar il-karatteristiċi u l-qagħda tad-dritt tagħna:

(i) Skont il-ġurisprudenza Taljana, id-disposizzjoni testamentarja *poenae nomine* hija ekwivalenti għad-**disposizzjoni kondizzjonali riżoluttiva.** Hemm xi ġuriskonsulti li jsostnu li mhix kondizzjonali riżoluttiva imma ta' dekadenza li għalhekk ma taħdimx b'mod awtomatiku, bħall-kondizzjoni riżoluttiva, imma tinħtieġ domanda ġudizzjali.[31] Id-dottrina prevalenti iżda mhix f'dan is-sens u taqbel mal-ġurisprudenza; "*fa rientrare la clausola di decadenza nel meccanismo risolutorio, lo*

[31]Candian, *La Funzione sanzionatoria nel Testamento*, Milano, 1988, p. 154; Marini, La Clausola Penale, Napoli, 1984 §§95.

strumento piu` diretto ed immediato per raggiungere lo scopo avuto di mira dal testatore"[32].

(ii) Skont il-**Bianca"**[33]

'Uno clausola spesso ricorrente e` quella che prevede la risoluzione della disposizione testamentaria a carico di chi impugni in tutto o in parte il testamento.

"Sebbene non manchino indicazioni giurisprudenzaiali favorevoli[34] *deve ritenersi che tale condizione sia illecita in quanto lesiva del fondamentale diritto di difesa (art. 24 Cost.). Mediante tale condizione, infatti, si mira a privare il soggetto di un lascito testamentario come sanzione per aver agito in giudizio.*[35]

"In contrario non vale addurre la natura dispositiva degli interessi che formano oggetto della disposizione punitiva[36]*. Il diritto di difesa, lesa da tale disposizione, prescinde infatti dalla natura delle ragioni che si fanno valere e dalla fondatezza delle stesse*[37]*.*

"Illecita deve considerarsi anche la clausola che commina la risoluzione della disposizione testamentaria a chi promuova comunque causa agli altri coeredi o collegatari"[38].

(iii) Skont il-**Bonilini u Conforini:** [39]

[32]Di Mauro, *Condizioni Illecite e Testamento*, p. 123; Lupo, *Le Disposizioni Sanzionatorie* in Bonilini, *La Successione Testamentaria. Trattato delle successioni e donazioni.* Milano 2009, p. 950 u 956; Toti, *Condizione*, 96.

[33] C Massimo Bianca, *Diritto Civile*, Vol 2.2, *Le Successioni* (5th ed) paġna 352.

[34] *Cfr.C. 11 dicembre 1972, n.3564, e piu` di recente C. 2 gennaio 1997, n. 1, in Gciv. 1997, I, 1321, con n. di Di Mauro: "E`valida la disposizione testamentaria sottoposta alla condizione risolutiva, limitatamente alla parte disponibile, di non impugnare il testamento o una certa disposizione testamentaria".*

[35] *"Non condivisibile e` quindi l'opinione accolta dalla Cassazione francese secondo la quale la condizione sarebbe da considerare valida in caso di esito negative dell'azione vietata dal testatore".*

[36] M.C. Tatarano, *Il testamento*, 310.

[37] Di Mauro, in Tratt. Bonilini, II, 1211, e Id., in *Fam. Pers. Succ*. 2007, 1028.

[38] "*A prescendere dalla sua illiceita', tale condizione non deve comunque reputarsi avverata per il solo fatto di aver chiesto la divisione ereditaria (salvo che sorgano contestazioni nel corso della operazioni: 730 c.c)."*

"Fra le clausole di decadenza assume particolare importanza la condizione di **non impugnare** *il testamento, o singole disposizioni, con la quale il testatore mira ad assicurare il rispetto delle sue volonta' e ad evitare l'insorgere di liti giudiziarie tra gli eredi.*

"Secondo la prevalente dottrina il divieto imposto dal testatore non viola il principio della tutela giurisdizionale dei diritti, di cui agli art. 2 e 24 Cost., non limitando diritti fondamentali e indisponibili dell'individuo. Il problema della loro liceita' va quindi risolto caso per caso, sulla base del criterio ermeneutico generale, valevole per tutte le condizioni testamentari, della contrarieta' alle norme imperative, all'ordine pubblico o al buon costume (Di Mauro, Condizioni, 134). Piu' precisamente, bisogna distinguere tra azioni a contenuto pubblicistico, come quelle riguardanti la lesion della legittima o la capacita' di testare o di ricevere per testamento, insuscettibili di essere dedotte in condizione e quindi illecite, e azioni a contenuto privatistico, che possono formare oggetto di condizione (Bollini, Manuale di diritto ereditario e delle donazioni, 2 ed., Torino, 2003, 207; Di Mauro, Condizioni illecite cit., 131; CAPOZZI, Successioni e donazioni, I, 2 ed., Milano, 2002 478). Si e' obiettato che la distinzione e' artificiosa perche' il diritto di difendere giudizialmente i propri diritti e' assolutamente indisponibile, essendo quella liberta' garantita dall' art. 24 Cost. E dall'art. 47 della Carta di Nizza, sicche' nessun divieto di impugnazione del testamento puo' reputarsi lecito. (Toti, Condizione, 448ss.)".

"La giurisprudenza di merito ha dichiarato la nullita' della condizione di non impugnare genericamente le disposizioni testamentari "per qualiiasi motivo", (A.Lecce, 29.7.1963; A.Milano, 4.5.1951)".

Fil-fehma ta' din il-Qorti, il-klawżola ġenerika tat-testatur Nazzareno Abela, safejn għandha tinftiehem li hi fil-limiti mposti mill-Kodiċi Ċivili suċċitati, hija waħda valida u għandha tiġi rrispettata. Tabilħaqq, l-attriċi ma tikkwerelax il-

[39] Giovanni Bonilini u Massimo Confortini – *Codice Commentato delle Successioni e Donazioni* 2a ediz. (2011), paġna 634.

validita` ta' din il-klawżola komminatorja. Issostni biss li l-attakk fuq it-testment bħala wieħed null minħabba difett fil-forma ma kienx wieħed irraġonevoli, anke jekk l-allegazzjoni f'dan is-sens ġiet miċħuda mill-Qorti, u allura l-attriċi ma ġietx milquta bis-sanzjoni komminatorja. Din il-Qorti ma tistax taqbel ma' dan ir-raġonament. Jirriżultalha li l-vera motiv wara l-attakk fuq it-testmenti sigrieti ta' Nazzareno Abela huwa li l-konvenuta u familjari tagħha ġew ippreferuti fuq werrieta oħrajn. Ikkummentat dwar dan il-Qorti tal-Appell fil-kawża li saret biex jiġu attakkati t-testmenti. L-attakk fuq it-testment minħabba allegata nullita` minħabba difett fil-forma kien wieħed temerarju u vessatorju, li l-iskop tiegħu kien li tiġi mminata r-rieda tat-testatur li tiġi rrispettata l-aħħar volonta` tiegħu mingħajr inkwiet fost il-werrieta.

Rinunzja:

Forsi ben konxju tal-vessatorjeta` tal-attakk fuq it-testmenti sigrieti ta' Nazzareno Abela, l-abbli avukat patroċinatur tal-attriċi, fis-sottomissjonijiet bil-fomm aħħarija quddiem din il-Qorti, għażel li jirribatti mhux billi joqgħod fuq id-difiża billi jimpunja l-validita` tal-klawżola komminatorja, jew billi jargumenta li bl-aġir tagħha l-attriċi (u ħutha) ma nkorrewx is-sanzjoni tad-dekadenza; iżda li jmur fuq l-attakk bl-argument li l-konvenuta kienet irrinunzjat għad-dritt tagħha li tgawdi mill-klawżola komminatorja.

Il-konvenuta Josephine Cassar fetħet il-kawża għall-qasma tal-wirt tal-ġenituri **qabel** ma' l-attriċi u l-imsejħin fil-kawża fetħu kawża biex jattakkaw it-testmenti sigrieti ta' missierhom. Sa hawn ma jistax jingħad li rrinunzjat għaliex it-testment

kien għadu ma ġiex attakkat. Appena nfetħet il-kawża biex jiġu attakkati t-testmenti sigrieti, il-proċeduri quddiem it-Tribunal għall-Qsim tal-Wirt twaqqfu pendenti l-eżitu tas-sentenza finali li ġiet ippronunzjata mill-Qorti tal-Appell fis-26 ta' Marzu 2010. Il-konvenuta Josephine Cassar, attriċi fil-kawża għall-qasma tal-wirt tal-ġenituri, ġibdet l-attenzjoni tat-Tribunal għall-klawżola komminatorja permezz ta' rikors tat-22 ta' Frar 2011. Fid-9 ta' Mejju 2011 ippreżentat rikors biex tiżdied talba għal dikjarazzjoni ta' dekadenza maċ-ċitazzjoni. B'digriet tal-10 t'Ottubru 2011 it-Tribunal ċaħad it-talba għaż-żieda mat-talbiet iżda rriżerva d-dritt ta' Josephine Cassar li tipproċedi b'kull mezz xieraq biex tiddeduċi l-allegazzjoni tagħha. Anke hawn żgur ma kien hemm l-ebda rinunzja, anzi, Josephine Cassar irriżervat id-dritt tagħha. Minn dan l-istadju l-proċeduri quddiem it-Tribunal ma mxewx 'il quddiem billi l-partijiet għamlu diversi sforzi biex jittransiġu. Fit-23 ta' Ottubru 2012 it-Tribunal ħalla l-kawża *sine die*. Fit-23 ta' Settembru 2015 it-Tribunal iddikjara l-kawża deżerta.

B'ittra uffiċjali tat-28 ta' Diċembru 2011 Josephine Cassar talbet lil ħutha jimmittuha fil-pussess tal-legati mħollija lilha minn missierhom bit-testment tal-25 ta' Novembru 2002.[40]

B'ċedola tad-19 ta' Settembru 2013 l-aħwa Cassar kollha "fil-kwalita` tagħhom ta' werrieta ta' missierhom Nazzareno Abela" iffirmata minn Dr. Pierre Lofaro, iddepożitaw is-somma mħollija għal ruħ missierhom.[41]

Fid-19 ta' Novembru 2012 l-aħwa kollha talbu biex jiġu rtirati l-flus iddepożitati minn missierhom fl-HSBC fuq is-solita formola, iffirmata minn Dr Pierre Lofalo. Ilkoll ġew deskritti bħala werrieta. L-istruzzjonijiet kienu li l-flus jiġu ddepożitati

[40] fol 119
[41] fol 123

f'kont konġunt intestat f'isem Dr. Malcolm Mifsud u Carmel Ferritto.[42] Minn dan il-kont inħarġu dawn iċ-ċekkijiet:

€		
157,000	Josephine Cassar	13.02.2013
44,254	Odette Abela	01.07.2013
30,769	Registrar of Courts	17.09.2013
30.27	Registrar of Courts	18.09.2013
135.29	Direttur Ġenerali tal-Kummerċ	27.05.2016
1,170	Dr Pierre Lofaro	03.11.2016
659.19	Anne Ferritto	02.11.2016

Permezz ta' skrittura privata tat-28 ta' Marzu 2013 il-partijiet kollha bħala "l-uniċi eredi wlied u werrieta ta' Nazzareno Abela" ftiehmu li jaqsmu l-i*stocks* kollha "f'ishma ndaqs kemm jista' jkun bejniethom"[43].

Huwa ċar mill-fatti suesposti li minkejja li għal diversi snin Josephine Cassar irriżervat il-pożizzjoni tagħha, wara l-pronunzjament tal-Qorti tal-Appell għarfet lil ħutha bħala werrieta. Dan għamlitu meta talbithom jimmittuha fil-pussess tal-legat – ħaġa li tista' ssir biss minn werrieta, u mhux legittimarji; meta għarfithom bħala werrieta fi skrittura ffirmata minnha, kif ukoll f'korrispondenza ma' terzi. Ġaladarba rrinunzjat, ma tistax issa tirtira r-rinunzja u taqbad triq oħra.

[42]fol 255
[43]fol 341

It-tieni u r-raba' eċċezzjonijiet għalhekk, ma jistgħux jiġu milqugħin.

Decide:

Għal dawn il-motivi, l-Qorti tiċħad l-ewwel, it-tieni, u r-raba' eċċezzjonijiet.

Spejjeż relattivi a kariku tal-konvenuta.

Moqrija.

ONOR. IMĦALLEF
GRAZIO MERCIECA